

УДК 658:65.012.8

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

А. М. Штангрет, М. М. Караїм

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Обґрунтовано роль обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства, зокрема, як головного елемента в процесі формування інформаційного підґрунтя прийняття кожного рішення. Охарактеризовано обліково-аналітичне забезпечення як систему, визначено її мету, проаналізовано критерії формування структури та організації зовнішніх і внутрішніх каналів інформації, визначено принципи створення безпечних умов розвитку кожного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, обліково-аналітичне забезпечення, управлінське рішення, інформація.

Постановка проблеми. Реалії господарської діяльності вітчизняних підприємств характеризуються не лише макроекономічною нестабільністю, надмірним податковим тиском, зміною законодавчої бази, необхідністю врахування наслідків соціальних збурень та військових дій, але й зростанням конкурентної боротьби при суттєвому зменшенні купівельної спроможності населення. Забезпечення не лише існування, але й ефективного функціонування підприємства можливе за умови створення системи економічної безпеки, яка здатна швидко й адекватно реагувати на зміну зовнішнього та внутрішнього середовища, коригуючи головні параметри діяльності суб'єкта господарювання. Основою функціонування системи економічної безпеки повинно бути обліково-аналітичне забезпечення, призначення якого — зібрати, сформувати, проаналізувати, проконтролювати та подати в належному вигляді необхідну якісну інформацію для розроблення та прийняття кожного управлінського рішення. Обліково-аналітичне забезпечення, формуючи зовнішні та внутрішні інформаційні потоки, уможливорює надходження тієї інформації, яка визначає порядок реалізації оперативних, тактичних та стратегічних заходів для досягнення безпечних умов розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичній розробці питань, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки на усіх рівнях управління, значну увагу надавали такі вчені: О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Білько, Н. Вавдіюк, В. Гесць, З. Герасимчук, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко,

В. Ярочкін та ін. Проблему обліково-аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю підприємств досліджували П. Буряк, Ф. Бутинець, Л. Гнилицька, Т. Карпова, Г. Кірейцев, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, В. Лень, М. Пушкар, П. Саблук, В. Сопко, Л. Сук та ін. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць згаданих учених, зазначимо, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер вичерпно не відображені деякі важливі аспекти гарантування економічної безпеки, зокрема стосовно розв'язання проблеми формування інформаційного підґрунтя ухвалення управлінських рішень, що й потребує детального вивчення.

Мета статті — визначення ролі й місця обліково-аналітичного забезпечення в процесі прийняття управлінських рішень у системі економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існування та розвиток будь-якої соціально-економічної системи неможливі без забезпечення прийняттого рівня її безпеки, а тому для вітчизняних підприємств у сьогоdnішніх умовах функціонування пріоритетним є розроблення методологічних засад управління економічною безпекою.

Відповідно до визначеної мети дослідження, ґрунтуючись на власному визначенні економічної безпеки підприємства як складної багатофакторної категорії, спрямованої на ефективне використання наявних ресурсів і ринкових можливостей, забезпечення стійкості та захисту від негативних чинників, реалізації інтересів за умов сталого соціального й економічного розвитку [1], ми пропонуємо розглянути окремий аспект цієї складної проблеми, пов'язаний із формуванням обліково-аналітичного забезпечення. Важливість обліково-аналітичного забезпечення доведемо, розглянувши механізм ухвалення рішень у сфері економічної безпеки підприємства (див. рис.).

Процедура прийняття рішення в процесі управління економічною безпекою характеризується певними суттєвими особливостями, які розглянемо із визначенням ролі необхідної інформації (обліково-аналітичного забезпечення), а саме:

- ґрунтується на вихідній інформації про рівень безпеки та можливі загрози, яку потрібно отримати, узагальнюючи та аналізуючи дані обліку (оперативного, фінансового та управлінського), а також беручи до уваги інформацію від конкурентної розвідки щодо зміни зовнішнього середовища функціонування;
- передбачає не лише досягнення завдань системи економічної безпеки підприємства, але й має забезпечувати розвиток підприємства, тобто узгоджуватись із його стратегією функціонування, а тому потребує організації інформаційного обміну між усіма підрозділами підприємства та взаємоузгодженого ухвалення головних управлінських рішень;
- рішення стосовно окремої функціональної складової не можуть знижувати рівень безпеки відносно іншої, а це передбачає комплексний підхід під час розроблення кожного рішення, спираючись на всі джерела інформації, якщо такі уможливають зниження рівня ризику;

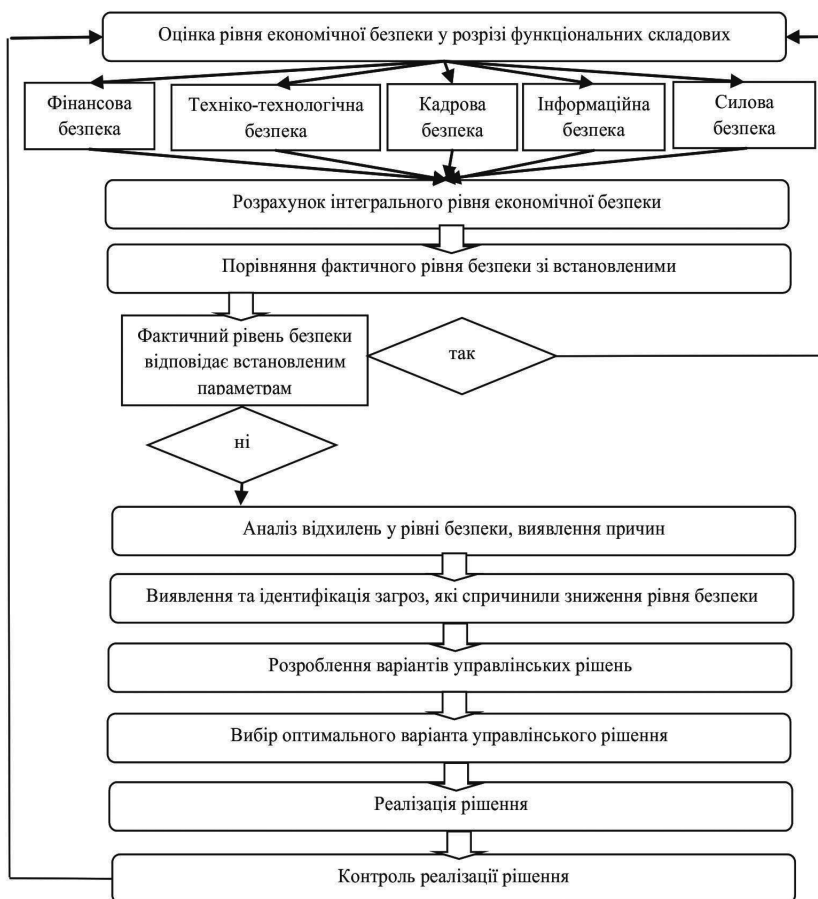

Рис. Механізм прийняття рішень у процесі управління економічною безпекою

- витрати на реалізацію певного рішення щодо забезпечення необхідного для розвитку рівня безпеки мають бути оптимальними та відповідати ефекту від їх здійснення, що потребує ретельного аналізу всієї вихідної інформації та формування можливих прогнозів розвитку подій;
- ефект від реалізації рішень у процесі управління економічною безпекою полягає у забезпеченні встановленого рівня безпеки, за якого підприємство як система стабільно функціонує та розвивається за основними напрямками діяльності, зменшується негативний вплив зовнішнього і внутрішнього середовища через ідентифікацію та нейтралізацію можливих загроз;
- управління економічною безпекою є безперервним процесом, який супроводжує всі життєві етапи існування підприємства, а тому прийняття та реалізація рішення мають підлягати контролю, який передбачає отримання оперативної інформації для оцінки рівня безпеки та загроз із метою визначення результатів реалізації певного рішення та його коригування.

Ефективність управління економічною безпекою підприємств значною мірою залежить від послідовності та досконалості функціонування механізму ухвалення управлінських рішень, основою реалізації якого є зовнішня та внутрішня інформація, розроблення на її основі планів і прогнозів розвитку підприємства.

Потрібно визнати, що обліково-аналітичне забезпечення наявне на кожному підприємстві, що веде бухгалтерський облік згідно із законодавством України, але доволі часто його рівень не є достатнім для ефективного виконання завдань, які стоять перед системою економічної безпеки.

Обліково-аналітичне забезпечення, на нашу думку, — це якісне інформаційне обслуговування суб'єктів безпеки за допомогою створення динамічної системи збору своєчасних, якісних і актуальних даних у необхідному обсязі в зовнішньому та внутрішньому середовищі, їх узагальнення, систематизації, аналізу та перевірки на достовірність, зберігання й ефективного використання для прийняття відповідних управлінських рішень.

Метою обліково-аналітичного забезпечення є поєднання облікових та аналітичних процедур для формування інформації з такими характеристиками: поточна — для визначення рівня економічної безпеки на певний момент часу; аналітична — для створення інформаційного підґрунтя прийняття управлінського рішення; стратегічна — для розроблення планів і прогнозів можливої зміни рівня безпеки.

Обліково-аналітичне забезпечення треба трактувати як певну систему через наявність у неї необхідних ознак: існування прямих і зворотних зв'язків, структура та поділ на взаємопов'язані частини, цілеспрямованість, здатність зберігати стійкість під впливом зовнішніх факторів, багатоаспектність.

Система обліково-аналітичного забезпечення відіграє важливу роль в управлінні економічною безпекою підприємства, забезпечуючи взаємодію спеціалізованих і напівспеціалізованих суб'єктів безпеки та інших підрозділів підприємства, зокрема в процесі обміну інформацією, уможливаючи швидкий доступ керівної ланки підприємства до оперативних даних про зміну зовнішнього та внутрішнього середовища, ймовірність виникнення та розвитку загроз і ризиків, вплив окремих факторів на зміну рівня безпеки. Усе це сприяє збільшенню швидкості та підвищенню якості прийняття рішень у сфері економічної безпеки.

Важливість використання інформації для ухвалення рішень у процесі управління економічною безпекою підприємства потребує надання уваги формуванню та раціональному використанню каналів зв'язку. Виникає необхідність не лише в отриманні та передаванні потрібної інформації, але й обмеженні тієї частини, яка в сфері безпеки називається «інформаційним шумом». Надлишкова, неякісна, несвоєчасна та недостовірна інформація не лише перевантажує інформаційні канали, потребує додаткових витрат на її перевірку та опрацювання, але й збільшує ризик прийняття помилкових рішень. Безперечно, що один із базових принципів забезпечення безпеки на будь-якому рівні та сфері передбачає обов'язкове використання інформації з різних джерел та її перевірку на достовірність. Отже, не машинне опрацювання бази даних, а лише компетентність працівників підрозділу

безпеки дає змогу із сукупності даних виділяти ті, які повинні стати інформаційним базисом розроблення та прийняття управлінських рішень.

Формування системи обліково-аналітичного забезпечення передбачає:

- визначення основних і додаткових джерел інформації, які дають можливість чітко простежувати найменші зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі й можуть бути використані для ідентифікації моменту виникнення та розвитку загроз і ризиків;
- розроблення критеріїв оцінювання якості інформації, яка використовується в управлінні економічною безпекою підприємства;
- розроблення методики формування необхідного обсягу даних у системі обліку та послідовність подальшої трансформації облікованих даних в аналітичну інформацію;
- розроблення методики перевірки інформації з облікових даних та додаткових джерел.

З огляду на вище розглянуті аспекти, обліково-аналітичне забезпечення повинно відповідати таким вимогам:

- чітко та достовірно відображати всі господарські операції, що здійснюються на підприємстві;
- надавати інформацію про зміни зовнішнього середовища, які суттєво впливають або можуть у перспективі вплинути на рівень економічної безпеки підприємства;
- виявляти та простежувати вплив окремих внутрішніх і зовнішніх чинників на рівень економічної безпеки підприємства;
- забезпечувати інформаційний супровід розроблення та прийняття рішень в управлінні економічною безпекою підприємства;
- забезпечувати незалежний контроль функціонування всіх підрозділів підприємства;
- формувати інформаційний базис для складання планів і прогнозів розвитку підприємства.

На завершення доцільно зауважити, що функціонування обліково-аналітичного забезпечення, яке уможливорює надходження раціонального інформаційного потоку, повинно здійснюватися відповідно до таких базових принципів:

- якість інформації забезпечується узагальненням даних із різних джерел і компетентністю працівників підрозділу безпеки під час аналізу та контролю;
- обсяг інформації має відповідати потребам суб'єктів безпеки;
- оперативність інформації визначає можливість ужиття превентивних захисних заходів та ефективність мінімізації втрат від зростання небезпеки;
- зменшення витрат на обліково-аналітичне забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства можливе через взаємодію підрозділу безпеки з іншими структурними одиницями.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо, що мета обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства полягає в наданні суб'єктам безпеки повної, своєчасної та достовірної інформації про стан і зміни

внутрішнього та зовнішнього середовища для прийняття поточних, тактичних і стратегічних рішень щодо формування безпечних умов розвитку.

Зважаючи на те, що в науковій літературі переважно висвітлено внутрішні джерела надходження інформації, подальшого дослідження потребує формування каналів надходження даних щодо зміни зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : моногр. / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. — 288 с.
2. Штангрет А. М. Механізм прийняття рішень у процесі управління економічною безпекою підприємства / А. М. Штангрет // Наукові записки [Української академії друкарства]. — 2013. — № 1(42). — С. 59–64.

REFERENCES

1. Shtanhret, A. M., Kotlyarevs'kyu, Ya. V., & Karayim, M. M. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva v umovakh antykrizovoho upravlinnya: kontseptual'ne vyznachennya ta mekhanizm zabezpechennya]. L'viv: Ukr. akad. Drukarstva (in Ukrainian).
2. Shtanhret, A. M. (2013). Mekhanizm pryynyattya rishen' u protsesi upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva. Naukovi zapysky [Ukrainska akademiia drugarstva), 1(42), 59–64 (in Ukrainian).

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT IN MANAGEMENT PROCESS OF COMPANY ECONOMIC SECURITY

A. M. Shtanhret, M. M. Karaim

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
shtangret.am@mail.ru*

The role of accounting and analytical support in the management process of company economic security has been grounded, in particular as a key element in the formation process of information background on each decision. Accounting and analytical support has been characterized as a system, its objectives have been defined, the criteria of the structure formation and the organization of internal and external information channels have been analyzed, the principles of safe conditions supply of each entity development have been defined.

Keywords: *company economic security, accounting and analytical support, management decision, information*

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016.

Received 12.05.2016.